

Pregledni rad
UDK 316.42.063.3:32
Primljeno: 13. ožujka 2009

Globalizacija i politika

ANA PAŽANIN*

Sažetak

U tekstu se prikazuje i vrednuje odnos globalizacije i politike u novijim djelima Ulricha Becka. Razmatrajući pitanja globalizacije, globalizma i globaliteta, Beck odgovorom na izazove globalizacije smatra kozmopolitsku državu. Stoga se u tekstu analitički razmatraju pitanja može li Europa biti odgovor na globalizaciju te može li ideja kozmopolitizma naslijediti ideje 20. stoljeća.

Gljučne riječi: Beck, Europa, globalitet, globalizacija, globalizam, kozmopolitska država, politika

Uvod

Izraz globalizacija ili mondijalizacija odnosi se na spektar ekonomskih, političkih i kulturnih tendencija u suvremenom društvu. Pod globalizacijom se obično razumijevaju društveni procesi koji učvršćuju društvene odnose i jačaju međusobnu ovisnost. No ona je, iako ima široke posljedice, ipak “lokalna pojava – koja utječe na sve nas u svakodnevnom životu” (Giddens, 2007: 51). Iako shvaćena isključivo kao ekonomska pojava, globalizacija se proširila i na ostale segmente života (Giddens, 2007). Dok je još prije petnaestak godina bila potpuno nepoznat pojam, danas je nezaobilazan dio našeg života.¹ Globalizacija podrazumijeva, reći će slikovito Beck, “ubijanje razdaljine; ona znači da je čovjek često ubačen u često neželjene i neshvaćene transnacionalne oblike života” (Beck, 2003: 50). Beck se oslanja na Giddensovu definiciju prema kojoj je globalizacija “djelovanje i (su)-život preko razdaljina (naizgled odvojenih svjetova nacionalnih država, vjera, regija i kon-

* Ana Pažanin, znanstvena novakinja na Fakultetu političkih znanosti, asistentica na predmetima Uvod u sociologiju i Politička sociologija.

¹ Nemoguće je dati jednoznačan odgovor na pitanje kada je započela globalizacija. Prema Becku, neki autori tvrde da je ekonomska globalizacija započela još u 16. st. s početkom kolonijalizma, “drugi u doba stvaranja međunarodnih koncerna. Za treće pak globalizacija počinje s ukidanjem čvrstih deviznih tečajeva ili s raspadom Istočnog bloka” (Beck, 2003: 49).

тиненata)” (Beck, 2003: 51). Pritom je shvaća kao “kružni proces čija provedba ide dvama radikalno suprotstavljenim putovima: ili smo za ili smo protiv” (Beck, 2004: 361).

U svakodnevnom govoru globalizacija označava različite pojave, primjerice rastuću dominaciju Zapada, poglavito SAD-a, u ekonomskoj, političkoj i kulturnoj sferi, a ponekad se pod globalizacijom misli na širenje liberalne ideologije i stvaranje slobodnog svjetskog tržišta. Naposljetku, o njoj se može govoriti i kao o procesu koji zahvaljujući brzom protoku informacija vodi k stvaranju i ujedinjenju svjetske zajednice. Sukladno sferama u kojima se odvija proces globalizacije može se govoriti o ekonomskoj, političkoj i kulturnoj globalizaciji, pri čemu se one u konačnici isprepleću, te ih je zapravo i nemoguće razmatrati posebno. U ovom tekstu bit će najviše riječi o odnosu globalizacije i politike, odnosno o političkoj globalizaciji. Kada se raspravlja o političkoj globalizaciji, najvažnije pitanje jest budućnost nacionalnih država i značenje koje one imaju za ostale dijelove društvenog života, a s tim u vezi važno je i pitanje demokratskog deficita i urušavanja pojma države. U tom kontekstu pojavljuju se rasprave o ulozi civilnog društva i potrebi stvaranja političkog tijela koje bi kontroliralo tokove kapitala na globalnoj razini.

Globalizacija – globalitet – globalizam

Beck smatra da je temeljno pitanje kada se govori o globalizaciji, a koje se zapravo krije u svim raspravama o njoj, koja je razlika između globalizacije, globaliteta i globalizma.² Globalizacija naglašava procesni karakter “transnacionalnog”, pri čemu se “misli na: intenziviranje transnacionalnih prostora, događaja, problema, konflikata, biografija” (Beck, 2003: 206).³ U tom smislu Beck definira globalizaciju kao procese koji za posljedicu imaju da “transnacionalni akteri, njihove šanse za moć, orijentacije, identiteti i mreže potkopavaju nacionalne države i njihov suverenitet i međusobno se povezuju” (Beck, 2003: 28). No globalizacija i globalitet podrazumijevaju i “ne-svjetsku državu”, odnosno “svjetsko društvo bez svjetske dr-

² Za razliku od Beckova poimanja globalizacije, globaliteta i globalizma Rodin u glosaru postmodernoga politološkog pojmovlja ne daje mjesta globalizaciji, već globalizmu, pojmu koji je “ušao u suvremenu znanstvenu i političku komunikaciju nakon objavljivanja knjige Anthonyja Giddensa ‘The Consequences of Modernity’, 1990.” (Rodin, 2008: 111). Rodin smatra da je rasprava o globalizmu u kojoj sudjeluju Beck, Höffe, Derrida, Willke, Habermas i drugi označena “dvojbom je li globalizam zapravo sinonim starog europskog *kozmpolitizma* i *univerzalizma* ... ili je to nova *životna paradigma*” (Rodin, 2008: 111).

³ Beck razlikuje šest dimenzija globalizacije, za razliku od Giddensa koji tvrdi da postoje samo četiri: svjetska kapitalistička ekonomija, sistem nacionalnih država, svjetski vojni poredak i međunarodna podjela rada. Beckovih je šest dimenzija globalizacije: komunikacijsko-tehnička, ekološka, ekonomska, radno-organizacijska, kulturna i građansko-društvena (Beck, 2003: 56). O tome vidi u: Pažanin, 2008b.

žave i bez svjetske vlade” (Beck, 2003: 269). Globalitet je za Becka zapravo oznaka “neoliberalne ideologije vladavine svjetskog društva” (Beck, 2003: 208). On “podrazumijeva da *već odavno živimo u svjetskom društvu* i to u smislu da predodžba zatvorenih prostora postaje fiktivna” (Beck, 2003: 26). Pod “svjetskim društvom” on razumijeva “ukupnost socijalnih veza, koje *nisu* integrirane u racionalno-državnu politiku ili njome određene” (Beck, 2003: 27). Beck se pita što je to što globalitet čini neopozivim i navodi osam razloga: “1. geografsko širenje i rastuća interakcijska gustoća međunarodnog djelovanja, globalna umreženost finansijskih tržišta i rast moći transnacionalnih koncerna, 2. informacijsko- i komunikacijsko-tehnološka neprekidna revolucija, 3. univerzalni *zahtjevi* za ljudskim pravima – dakle ... demokratsko načelo, 4. bujice slika globalnih kulturnih industrija, 5. postinternacionalna, policentrična svjetska politika – osim vlada postoje po moći i broju rastući transnacionalni akteri ..., 6. pitanja globalnog siromaštva, 7. globalna uništavanja okoliša i 8. transkulturni sukobi na jednom mjestu” (Beck, 2003: 29).⁴ U tom smislu Beck smatra da se “slama jedinstvo nacionalne države i nacionalnog društva”, dok je globalizacija proces koji “stvara socijalne povezanosti i prostore” (Beck, 2003: 30, 54). Pojam globaliteta ide prema “čvršćem utvrđivanju realiteta” i “podrazumijeva svjetsko društvo”, pa Beck ističe da svjetsko društvo ima obilježja neopozivosti, multidimenzionalnosti, policentričnosti, kontingentnosti i političkoga. U tom kontekstu treba spomenuti i strategiju *misli globalno djeluj lokalno*, vidljivu upravo u procesu globalizacije, pri čemu se, kako tvrdi Robertson, “lokalno i globalno ne isključuju ... međusobno”, ali se “lokalno mora shvatiti kao *aspekt* globalnog” (Beck, 2003: 118). Pritom Robertson, dakako, ne misli da je globalizacija isto što i glocalizacija, ali tvrdi da se kulturna globalizacija treba zamijeniti pojmom glocalizacije jer se tom riječju “postavlja i zahtjev, upravo najvažniji zahtjev *cultural theory*” (Beck, 2003: 119). Beck slijedi Baumann, koji glocalizaciju shvaća kao “proces *svjetske neostratifikacije*, u čijem tijeku se izgrađuju nove, svjetske, sociokulturne i samoreproducirajuće hijerarhije” (Beck, 2003: 135). Novina je, prema Baumannu, da se “gubi *povezanost* između siromaštva i bogatstva i to ... zbog globalizacije”, koja dijeli “svjetsko stanovništvo” na “globalizirane bogate” i “lokalizirane siromašne” (Beck, 2003: 139-140). Beck ipak smatra da ta Baumannova tvrdnja nije do kraja razjašnjena i pokušava dati potpunije objašnjenje. Ponajprije se pita: “Ponestaje li radnom društvu rada?” (Beck, 2003: 142). To je pitanje već šezdesetih godina postavila Hannah Arendt u djelu *Vita Activa*. “Kapitalizam uki-da rad”, reći će Beck, a nezaposlenost nije svedena na pojedinačne slučajeve, već

⁴ Beck pokušava pojasniti već spomenutu tezu o neopozivosti svjetskog društva suočavajući “šest ukratko skiciranih svjetsko-društvenih perspektiva” (Beck, 2003: 208). To su: treće kulture, kozmopolitiska demokracija, kapitalističko svjetsko društvo, svjetsko rizično društvo, političko svjetsko društvo, transnacionalna država. O tome više vidi u: Beck, 2003.

se proširila na sve. U tom smislu on uviđa da postoje tri mita koja ne dopuštaju javnosti uvid u stanje – mit o nepreglednosti, mit o uslužnim djelatnostima i mit o troškovima (Beck, 2003: 145). Ovdje nećemo ulaziti u analizu tih mitova, kao ni u Arendtino razlikovanje rada i proizvodnje te njihova odnosa prema političkom djelovanju kao “praksi” u izvornom smislu.

Pod globalizmom Beck razumijeva “shvaćanje da svjetsko tržište izgurava ili zamjenjuje političko djelovanje”, to jest “ideologiju vladavine svjetskog tržišta” koja “reducira višedimenzionalnost globalizacije na jednu ekonomsku dimenziju” (Beck, 2003: 24). On razlikuje dva oblika globalizma – “potvrđan” (globalisti) i “nijećući” (antiglobalisti). Ovaj potonji je “uvjeren u dominaciju svjetskog tržišta”, pa onda “bježi u različite oblike protekcionizma” (Beck, 2003: 25-26). Osim toga Beck primjećuje deset zabluda globalizma: “1. metafizika svjetskog tržišta; 2. takozvana slobodna svjetska trgovina; 3 ekonomska (još uvijek) internacionalizacija; 4. dramaturgija rizika; 5. odsustvo politike kao revolucije; 6. mit linearnosti; 7. kritika katastrofičarskog razmišljanja; 8. crni protekcionizam; 9. zeleni protekcionizam; 10. crveni protekcionizam” (Beck, 2003: 270). Tih deset zabluda globalizma Beck suočava s odgovorima na globalizaciju: “1. međunarodna suradnja; 2. transnacionalna država ili ‘inkluzivni suverenitet’; 3. suvlasništvo nad kapitalom; 4. nova orijentacija obrazovne politike; 5. jesu li transnacionalni poduzetnici a-demokratski, antidemokratski?; 6. savez za građanski rad; 7. što dolazi nakon Volkswagen-izvozne nacije? Novi kulturno-političko-ekonomski ciljevi; 8. eksperimentalne kulture, tržišne niše i društvena samoobnova; 9. javni poduzetnici, samo-radnici; 10. društveni ugovor protiv isključivanja” (Beck, 2003: 298).

Ovdje nećemo analizirati zablude globalizma, nego ćemo pokušati razjasniti odnos između globalizacije i politike.

Odnos globalizacije i politike

Već smo istaknuli da globalizacija utječe na sve segmente svjetskog društva, pa tako i na politiku. Pitanjem što je politika bavili su se još stari Grci, a zanimanje za nju traje i danas. Max Weber razlučuje politiku kao poziv i politiku kao zanimanje. Za Webera je politika pojam koji “obuhvaća sve vrste samostalne upravne djelatnosti”. U tom smislu on razlikuje deviznu politiku banaka, politiku sindikata ili školsku politiku te politiku uprave nekog udruženja (Weber, 1999: 161). Politička organizacija je država, ali ona se, smatra Weber, ne može “definirati iz sadržaja njene djelatnosti” (Weber, 1999: 161). U predavanju *Politika kao poziv* politiku označava kao “težnju za sudjelovanjem u moći ili za utjecajem na raspodjelu moći bilo između država bilo između grupa ljudi unutar jedne države” (Weber, 1999: 162). Osim navedenog ističe da pitanje “političkoga” pretpostavlja da se to odnosi na “interese ras-

podjele, održanja i pomicanja moći” (Weber, 1999: 162).⁵ Weber je “politiku strogo odvojio od ostalih oblika kolektivnog djelovanja” jer je njezino “glavno sredstvo fizička sila dok u drugim područjima to nije slučaj” (Weber, 1999: 21).⁶

Beck smatra da politički odgovor na globalizaciju daje kozmopolitska država “koja se zasniva na načelu nacionalne indiferencije države i omogućuje suživot identiteta pomoću načela konstitucionalne tolerancije” (Beck, 2004: 134).⁷ Međutim tvrdi da bi bilo pogrešno pretpostaviti da su “državni suverenitet i globalizacija nužno nepomirljivo suprotstavljeni” (Beck, 2004: 133). Naprotiv, države koje se nalaze u globaliziranom društvu “otvaraju nove mogućnosti djelovanja” te su “upućene na suradnju s drugim državama” (Beck, 2004: 133). U tom smislu “gubitak nacionalne autonomije može pojačati sposobnost djelovanja i sposobnost usmjeravanja pojedinih država” (Beck, 2004: 133). Dimenzije globalizacije se, prema Becku, poklapaju s političkim samo u nacionalnoj perspektivi. Sukladno tome on odvaja suverenost od autonomije i smatra da samo “(metodološki) nacionalizam počiva na izjednačavanju suverenosti s autonomijom”, pa prema tome različite ovisnosti i suradnja “dovode do gubitka autonomije, a time i gubitka suverenosti” (Beck, 2004: 133). Danas “pojmu kozmopolitske države odgovara ... borba za političku Europu, koja je više nego samo konglomerat nacionalnih država što u određenim razmacima navaljuju jedna na drugu” (Beck, 2004: 139). U tom smislu Becku je važno prevladavanje “etničkog nacionalizma i nacionalne države”, ali ne da se oni “osude”, nego da se “štite” u “uvjetima kulturalno afirmativnog miroljubivog suživota” (Beck, 2004: 139).

Beck smatra da se sjedinjenje suverenosti isplati višestruko jer povećava sigurnost i stabilnost, pa zato i postoji “nacionalni interes za ... povezivanje suverenosti s ciljem rješavanja nacionalnih problema” (Beck, 2004: 133). Globalizacija stoga upravo implicira s jedne strane povećanje suverenosti aktera, a s druge gubitak autonomije mnogih zemalja. Sadržajna suverenost i autonomija obrnuto su proporcionalne. Kako sadržajna suverenost raste, tako se autonomija smanjuje (Beck, 2004: 134). Odnosno, tumači Beck, “tijekom političke globalizacije ostvaruje se transformacija od autonomije na osnovi nacionalne ekskluzije do suverenosti na osnovi transnacionalne inkluzije” (Beck, 2004: 134).

Vratimo se nakratko Beckovoj misli da je politički odgovor na globalizaciju “kozmpolitska država”, koja “se zasniva na načelu nacionalne indiferencije države i omogućuje suživot identiteta pomoću načela konstitucionalne tolerancije” (Beck,

⁵ O tome više vidi u: Weber, 1999.

⁶ O tome više vidi u: Weber, 1999.

⁷ Giddens, primjerice, Europsku Uniju smatra “inovativnim odgovorom na globalizaciju” (Giddens, 2007).

2004: 134). On se na početku pita što uopće znači “kozmpolitsko” i u kakvoj je vezi s “moćnom imenicom *država*” (Beck, 2004: 135). Kozmpolitsko znači, tumači on, da “stvaranje transnacionalnog poretka ovisi o pravoj kozmpolitskoj zajednici čiji utjecaj bitno obilježava politika njezinih država članica” (Beck, 2004: 136). No za to je potrebno prevladati predodžbu “homogene” nacionalne domovine u korist “dvostrukih domovina” (Beck, 2004: 136). Nacionalno se, tumači Beck, odnosi na samoodređenje, pa bi u tom smislu i “kozmpolitsko pitanje” bilo “samoodređenje – *protiv koga?*”. Kozmpolitski bi značilo “istodobno priznavati oboje – jednakost i različitost” (Beck, 2004: 136).⁸ U tom bi smislu Europa kao “kozmpolitski savez država ... mogla biti ili postati zaista realistička utopija”, dok “u stvarnosti pojmu kozmpolitske države odgovara”, smatra Beck, “borba za političku Europu” (Beck, 2004: 139). Pitanje odluke nije “*može li se osnovati i provesti kozmpolitski režim, već kako će se provesti, a prije svega kako će se steći demokratski legitimitet tj. pristanak ljudi*” (Beck, 2004: 145). U tom bi slučaju mir u 21. stoljeću umnogome ovisio “o nastanku takve kozmpolitske samorazumljivosti ljudi, a ne o gospodarstvu, državama ili supradržavnim političkim organizacijama” (Beck, 2004: 145).

Beck želi utemeljiti “kozmpolitski realizam” koji bi bio zasnovan “na načelu da političko djelovanje i politička znanost postaju slijepi bez kozmpolitskih oblika pojmova i nazora” (Beck, 2004: 156). On kozmpolitski realizam razmatra na nekoliko dimenzija koje predstavljaju transformacije pojmovnih oblika i oblika političkoga (razine oblikovanja pojmova; norme i sustavi pravila; akteri i strategije; legitimacija; kultura; vojska) te ga pokazuje kroz četiri pitanja: o razini stvaranja pojmova, što znači politika, što znači interferencija sporednih posljedica i što će biti od nacionalnih država (Beck, 2004: 160). Beck bira pojmove na transnacionalnoj, a ne na nacionalnoj ili internacionalnoj razini. Ta transnacionalna razina “ima na umu interakciju svjetskogospodarskih aktera, civilnog društva, supranacionalnih organizacija i ... nacionalnih država” (Beck, 2004: 160). U transnacionalnom kontekstu Beck politiku shvaća kao “politiku pluralnih granica”, pa transnacionalna politika “znači razinu organizirane, više ili manje neformalne unutardržavne, izvandržavne, međudržavne i subdržavne politike”, koja je u opreci s nacionalnim politikama, ali “*sadrži nacionalnodržavnu politiku*”, dok “nacionalnodržavna politika postaje mjesto događanja transnacionalnih politika” (Beck, 2004: 160). Treće pitanje povezano je s “interferencijom sporednih posljedica”. Beck pritom ne misli da gospodarstvo postaje politikom te da se gospodarsko djelovanje pretvara u političko, već da “svjetskogospodarsko djelovanje ostaje prema samoopisu ekonomsko, dakle *ne-političko djelovanje*”. Tako svjetskogospodarsko djelovanje “proizvodi fenomene interferencija sporednih posljedica koje ... ukidaju granice, osnovna razlikovanja i

⁸ Vidi i Beck, 2008.

osnovne institucije prve moderne, te se o njima transnacionalno pregovara u uvjetima *politike* kao meta-politike koja mijenja pravila” (Beck, 2004: 161). Posljednje pitanje tiče se nacionalnih država. One se “neće izgubiti”, već će “dobiti nova, drukčija značenja u transnacionalnom prostoru moći” (Beck, 2004: 162). Kozmopolitski realizam za Becka ima tri značenja. On prije svega znači “realizam *znanosti o stvarnosti*”, potom “realizam *politike moći*” i naposljetku “realizam *politike granica*” (Beck, 2004: 162). U tom smislu za Becka politička teorija nacionalnopolitičkog realizma postaje empirijska pogreška, ali na njegovo mjesto ne dolazi kozmopolitski idealizam, već kozmopolitski realizam (Beck, 2004: 162). Ako je kozmopolitska država odgovor na globalizaciju, postavlja se pitanje može li Europa, kao savez država, biti odgovor na izazove globalizacije.

Može li Europa biti odgovor na izazove globalizacije?

Kako Beck vidi Europu? Što čini njegovu viziju Europe? Beck Europu ne vidi kao zemljopisni pojam, već kao “imaginarni prostor” (Beck, 2003: 361). Dalje se pita “nije li politička Europa ipak iluzija?” (Beck, 2003: 362). Osobito ga iritira činjenica da politička Europa ne postoji i što se to ne shvaća kao nedostatak (Beck, 2003). Čak ni “angažirani intelektualci ... ne vide sebe u stanju umiješati se preko postojećih javnih zidova između pojedinačnih država u ‘europska pitanja’” (Beck, 2003: 363).⁹ “Pojedini narodi, poput Britanaca ili Francuza, imaju imidž da su otvoreni prema svijetu, ali upravo kao Francuzi ili Britanci, ne kao Europljani” (Beck, 2008: 137). Širenje Europe moglo bi prouzročiti, ako slijedimo Becka, “ili daljnju provincijalizaciju ili otvaranje prema svijetu EU-a” (Beck, 2008: 137). U tom kontekstu, kaže Beck, Europa ne može nastati na ruševinama nacionalnih država, ali bi “ideja kozmopolitske Europe” mogla ujediniti Europljane jer ih oslobađa straha da će izgubiti identitet. Beck smatra da je u integraciji Europe moguće i “priznavanje razlika” i “integracija različitosti” (Beck, 2008). U tom je smislu opravdano osnovno kozmopolitsko pitanje koje glasi: kako postupati s različitošću drugih? Kozmopolitizam priznaje razlike, to jest nema namjeru ukloniti sve razlike, kao što bi to bio slučaj s globalizmom, već “pronaći i priznati drugoga ... u pet temeljno različitih dimenzija: priznavanje različitosti *kulturno drugih ..., budućnosti ..., prirode ..., objekta* i drugih *racionalnosti*” (Beck, 2004: 360).¹⁰ Beck postavlja pitanje na čemu se temelji pretpostavka da ideja kozmopolitizma može naslijediti ideje 20. stolje-

⁹ Javni intelektualci su angažirani, oni su “movers and shakers”, kako kaže Dahrendorf. Javni intelektualci djeluju u vrijeme društvenih prekretnica, koje su njihov izvor, jer samo tada “riječji koje pišu postaju djela” (Pažanin, 2008a: 333). Angažirani promatrač piše ne samo o središnjoj temi vremena u kojem živi nego i o svom stavu prema toj temi (Pažanin, 2008a: 334). O tome vidi u: Pažanin, 2008a.

¹⁰ O tome vidi u: Beck, 2004.

ća i navodi četiri “paradoksa pobjede”: “1) otpor protiv globalizacije ubrzava ju i ozakonjuje; 2) globalizacija napreduje pomoću paradoksalnog bratimljenja njezinih protivnika; 3) samougrožba zamjenjuje demokraciju; 4) samoutemeljenje nadomješta demokraciju” (Beck, 2004: 360).

Becka zanima i što Europa jest ili bi trebala biti. To se, smatra on, ne može vidjeti iz same povijesti ili tradicije, već se treba “razviti kao politički odgovor na pitanja budućnosti – na svim tematskim poljima” kao što su “tržište rada, ekologija, socijalna država, međunarodna migracija, političke slobode, osnovna prava” (Beck, 2003: 365). Iz takve globalizacijske zamke Beck, doduše, ne vidi izlaz, ali smatra da bi “transnacionalna država” mogla “ponovno stvoriti prednost politike, društveno i ekonomski političke sposobnosti djelovanja za kooperirajuće države, koje se mogu demokratski kontrolirati” (Beck, 2003: 367).

U definiranju Europe treba proći kroz pet koraka. On Europu ponajprije određuje kao “otvoren politički projekt”, pa u tom smislu tvrdi da ona “može definirati sebe samo u obliku političkog projekta” (Beck/Grande 2006: 19-20). Zatim se pita “kojim se političkim načelima Europa ‘sama stvara’” (Beck/Grande 2006: 22). On zastupa argument koji dopušta da se “vrijednosti i norme nove Europe vide kao odgovor na povijest lijevih i desnih terorističkih režima 20. stoljeća”, za razliku od onoga što se tvrdi u lijevim ili desnim zaoštrenim diskusijama o Europi, od Kopenhagenskih načela proširenja na Istok do savjetovanja Europske ustavne komisije (Beck/Grande 2006: 22). Beck ustanovljuje da “politička konstrukcija Europe ima unutrašnju i vanjsku stranu”, jer je u nekim istraživanjima integracija Europe shvaćena kao proces usmjeren prema unutra, dok se, s druge strane, Europa izvana prisiljava da se politički definira i zauzme stav prema svjetskoj politici (Beck/Grande 2006: 23). Beck slijedi Eisinga kada tvrdi da je “europska integracija ... *dinamičan proces otvorenog rezultata*” koji se zbiva prema unutra i prema van. Prema unutra “stalnim proširivanjem kompetencija EU i strukturalnim prilagodbama u zemljama članicama koje iz toga proizlaze”, a prema van “stalnim proširivanjem zajednice i izvozom njezinih normi i pravila” (Beck/Grande 2006: 24). Naposljetku, Europa nije isto što i EU, odnosno ona “se ne smije izjednačiti s nekom određenom institucionalnom formom” (Beck/Grande, 2006: 24).¹¹ Stoga je Europa “vrlo kompleksan i krajnje diferenciran, uzburkan i pokretan politički projekt” (Beck/Grande, 2006: 25). Ključ za razumijevanje Europe Beck pronalazi u kozmopolitizmu. On vidi tri scenarija koja nam prikazuju budućnost Europe: scenarij raspada, scenarij stagnacije i scenarij kozmopolitizacije. Prema scenariju raspada istočnoeuropske zemlje neće se uspjeti gospodarski integrirati. Prema scenariju stagnacije istočnoeuropske zemlje uspjeh će se gospodarski integrirati, a prema scenariju kozmopolitizacije

¹¹ O tome vidi u: Beck/Grande, 2006.

Europa će nakon proširenja na Istok težiti da “gospodarski integrira EU i oslobodi je okova neoliberalnog projekta unutrašnjeg tržišta” (Beck/Grande, 2006: 284). Obnova Europe se, prema Becku, zasniva na četiri stupa: “na jačanju *europskoga civilnog društva* ..., na prijelazu u novi, *postnacionalni model demokracije* ..., na uvođenju novog *kozmpolitskog pristupa integraciji*” i “na etabliranju Europe kao pokretačke snage globalnog kozmopolitizma i kao člana nove transatlantske sigurnosne zajednice” (Beck/Grande, 2006: 284). Razmatranje navedenih “stupova” obnove Europe prelazi temu ovoga rada, ali na kraju treba ponovo istaknuti da je globalizacija proces koji ima utjecaja i na pojedinca i na države. Ona će napredovati, neovisno o našem opredjeljenju za ili protiv. Budući da postojeće političke strukture, kako se i u ovom radu pokazalo, nisu sposobne da se nose s promjenama koje donosi globalizacija i na ekonomskom i na političkom planu, razumljiva je potreba za stvaranjem “globalne demokratske strukture” poput Europske Unije koja bi počivala na ideji kozmopolitizma.

Zaključak

U radu se definiraju tri polazna pojma, globalizacija, globalitet i globalizam, kako bi se izrazila kompleksnost tendencija u suvremenom društvu. Zatim se razmatra pitanje politike u doba globalizacije te pokazuje kakve to posljedice ima na Europsku Uniju. Globalizacija je shvaćena kao neizbježan proces koji utječe na naše živote, kako na naše osobne slobode i intimu tako i u kontekstu “projektiranja budućnosti” Europe i svijeta. Slijedeći Becka, označili smo osnovne misli o odnosu globalizacije i politike i otvorili, ili barem pokušali otvoriti, neka nova pitanja o budućnosti Europe. Na tijek globalizacije ne možemo utjecati, ona je kružna i neizbježna. No ona je i proces koji ide dvama putovima, a opredjeljenje za pojedini put izbor je svakog pojedinca. Može li Europa biti odgovor na izazove globalizacije? To je pitanje na koje, slijedeći Becka, pokušavamo odgovoriti u posljednjem poglavlju. Postojeće političke strukture, ponovimo, nisu sposobne da se nose s promjenama koje globalizacija donosi, pa je potreba za stvaranjem novih, a u tom smislu i za daljnjim proširenjem Europske Unije, nužna. I to Europske Unije koja bi bila u stanju poštovati osnovno kozmopolitsko pravilo o različitosti drugih. U tom smislu Europska Unija ne smije ukloniti sve razlike, već mora pronaći i priznati drugoga.

LITERATURA

Beck, Ulrich, 2003: *Što je globalizacija?*, Vizura, Zagreb.

Beck, Ulrich, 2004: *Moć protiv moći u doba globalizacije. Nova svjetskopolitička ekonomija*, Školska knjiga, Zagreb.

- Beck, Ulrich/Grande, Edgar, *Kozmopolitska Europa. Društvo i politika u drugoj modernini*, Školska knjiga, Zagreb, 2006.
- Beck, Ulrich, 2008: Iznova pronaći Europu – kozmopolitska vizija, *Politička misao* (45) 1: 127-138.
- Giddens, Anthony, 2007: *Sociologija*, Globus, Zagreb.
- Pažanin, Ana, 2008a: Uloga intelektualaca u novoj Europi, *Anali Hrvatskog politološkog društva* (4) 1: 331-339.
- Pažanin, Ana, 2008b: O globalizaciji i slobodi kod Dahrendorfa i Giddensa, *Politička misao* (45) 1: 111-126.
- Rodin, Davor, 2008: *Politološki paradoksi? Prinos glosaru postmodernoga politološkog pojmovlja*, Leykam International, Zagreb.
- Weber, Max, 1999: *Vlast i politika*, Naklada Jesenski i Turk, Zagreb.

Ana Pažanin

GLOBALIZATION AND POLITICS

Summary

The text provides a presentation and appraisal of the relation between globalization and politics in Ulrich Beck's recent works. Engaging with the issues of globalization, globalism and globality, Beck propounds the following answer to globalization challenges – the cosmopolitan state. Consequently, the text analytically examines whether Europe could be the answer to globalization, and whether the idea of cosmopolitanism could bear forth the heritage of ideas which marked the twentieth century.

Keywords: Beck, Europe, globality, globalization, globalism, cosmopolitan state, politics